

İkinci Dünya Savaşı sonrası, Kıbrıs Barış Harekati ya da Osmanlı'dan cumhuriyete geçiş sancıları... Osman Necmi Gürmen'in üç romanı, geçiş dönemlerinde yaşanan hikayeler üzerine kurulu. Çünkü "şahsiyet o zaman meydana çıkıyor".

Osman Necmi Gürmen adına son zamanlarda sık rastlar olduk. Yazarın, Mart 2006 baskısı "Râna"sı dolayısıyla... Gürmen, Türkiye'deki çok tanınan bir yazar değil. Nitekim ilk romanını, Fransa'da uzun soluklu yaşamaya başladığı 49 yaşında yayımlatan, üçüncü kitabı "Râna"yı ikinciden 30 yıl sonra bastırın 79 yaşındaki yazar da çok aceleci değil: "Eskiden beri yazıyordum ama hayat şartları... Çocuklara sorarlardı, ne olacaksınız diye. Benim bütün gayem, yazar olaca-

esasa balıca mevzular Fransız literatüründen silinmeye başladı. Onun için de arz etmek istediğiniz hissiyatın karşılığında kelimeyi tam oturtunuz mu sanki bir yenilik gibi geliyor."

Abdülhamit paşası bir aşiret ağası

Konularını, tarihimizin günümüze de göndermeler yapan ibtilahlı konularından, geçiş dönemlerinden seçen Gür-

gecen yüzyılın başında yerleşmiş İstanbul'a. Zamanında aşiret orduları kuruyordu. Çünkü Abdülhamit başa çıkamıyordu, oradaki insanlarla. Oramın en büyük aşireti Miran'ı ordu olarak seçmiş. Onun ağası İbrahim Ağa'yı da tutmuş, 'İbrahim Paşa' yapmış. O da paşa olunca -okuması yazması bile yok- her şeye el koymaya başlamış. Herkes ile başa çıkmış; Fırat kenarındaki Hecan Aşireti'nin başı Osman Ağa ile bir türlü başa çıkamamış. İbrahim Ağa saraya şikayette bu-

"Kahramanlar karışık dönemlerde meydana çıkar"

ğım. O zamandan beri tercüneler yaptım. Birinci kitabı uzun zamanda yazabildim ancak. Bir yandan çalış, evlen, boşan, bin bir türlü iş... Ondan sonra hemen ikinci romanı yazdım. Ben öyle 9-10 ayda kitap yazamam. Bana en aşağı üç sene lazım."

Fransa ise, diline "birkaç yabancı gül yaprağı armağan eden" Gürmen'i çok önemsiyor. Yazar bunu, diline, kültürüne sıkı sıkıya bağlı diye bildiğimiz Fransa'nın dahi Amerikanlaşmasına bağlıyor: "Fransa'da da artık edebî yazımlar biraz Amerikan usulüne çekildi. Bestseller yazılsın, altı ayda satılsın... İleriyi görücü,

men'in, sembolik bir dili var. Peki nasıl oluyor da, eserleri ülkesinde kendi deyişimiyle "kullanılmıyor"? Bunu yöneticilere sormak gerektiğini düşünüyor, Gürmen. Yazarın 30 yıldır, Fransa-İstanbul-Bodrum üçgeninde süren yaşam öyküsünü ise, 20 yıl sonra ilk kez Fransız Kültür Merkezi'nin konuğu olarak geldiği İzmir'de, kendisine sorduk. Anne tarafının, 1. Abdülhamit zamanına giden köklerinde "Gürcüsü, Arnavutu, Azerbaycanlısı, İstanbullusu var" imiş. Baba tarafı ise Sivrekli. Annesi ile babasını İstanbul'da tanıştıran, padişahın aşiret ordularıyla savaş politikası: "Baba tarafım

lunuyor. Osman Ağa'yı İstanbul'a davet ediyorlar. O bunu önce şeref telakki ediyor ama aslına bakarsanız, Fransızların dediği gibi, bir altın kafes'e çağırılıyor. Kendisine pašalık, Şehremaneti azaltığı veriliyor. 'Sen artık buradasın, dönmeğe yok.' Baba tarafım böyle geliyor İstanbul'a. Babam ise Osmanlı mebusuydu."

Fransızcanın yabancı gülü

Gürmen, 1946'da savaştan sonra Fransa'ya ilk giden öğrenci. 1951 sonunda dönüyor, 1975'te tekrar gittiğinden bu yana ise bir ayağı orada. İstanbul-Bodrum-Paris üçgeninde yaşayan Gürmen,

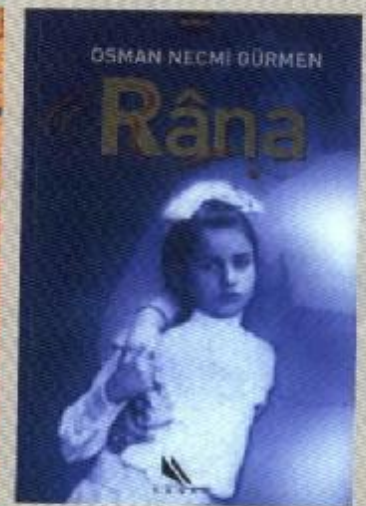
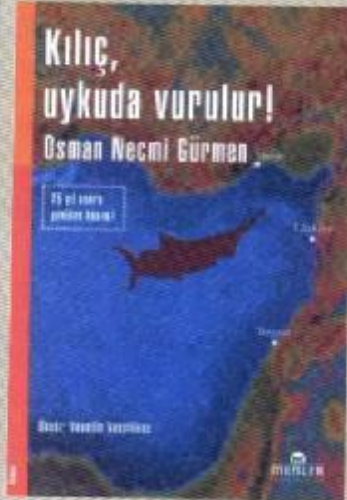
uzun sürede demlendirerek yazıp az eser yayımlatıyor ama eserleri yayımlandığı dönemin banteline basmayı iyi biliyor. İlk romanı -Türkçede yayımlanan ilk adıyla Ebemkuşağı- "Delibozuklar Çiftliği". İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'da ve sonra Anadolu'nun hayali bir köşesinde geçiyor. Savaşın külleri henüz soğumamışken, 1976'da çıkan kitap, yazarın yaşamından izler taşıyor. Roman çıktığında, Fransa'da epey ilgi toplanmış. "Le Nouvel Observateur'da Guy Dumur, romana 13 Haziran 1976'da şu yorumu getirmiş: "Kiş sonunda baharın türküsünü çığırarak zor, diye yakınıyor, yazar. Dilimize birkaç yabancı gül yaprağı armağan eden Gürmen'in bu romanı, bu ilki mevsim arasında yer alıyor." Radio France'da Andre Miguel, "Gürmen'in özgün, renkli, şiirli bir dili var", Le Figaro'da Ugne Karvelis, "Folklor gibi çağdaşlığı da aşan bu roman, Akdeniz görüntülerinin ve Akdeniz insanının derinliğine okunmasını öneriyor bize" demiş. Gürmen, Türkiye'de 1977'de "Ebemkuşağı" adıyla

kiş taşıyan bu roman, beklemeye de gelmezmiş: "Kılıç'ı iki senede bitirdim. Çünkü o zaman hadisenin tam üzerindedik." Romanı en güzel, önsözünde Yunan yazar Vassilis Vassilikos anlatmış: "Boşuna birbirine düşman edilmeye çalışılan Kani ile Yanni, kayaların tepesinden, suyun yüzünde uyuyakalmış bir kılıç balığı görürler. Uykuya dalmış lalhe, ismi anılmayan ama her satırda mevcut olan Kıbrıs'ın sembolüdür. Bu kitabı okuyanların, Yanni ve Kani ile birlikte ormanlık yamaçların ardında, uçların ötesinde'ki tepelerden toprağı, denizi, su yüzünde uyuyakalmış 'lalhe' görebilmeleri benim bütün temennim." Gürmen'in de bu temenniyle yazdığı kitap, henüz iki tarafta yankısını bulamamış: "Yunanlılarda iki yıl öncesine kadar bir tedirginlik vardı. Son iki sene için konuşmuyorum ama bilhassa kendilerini anlatacak bir kitap, film olduğu zaman hafiften yan çiziyorlar. Kılıç'ın iki defa peş peşe filmi çekilmeye kalkıldı. Türk-Yunan-Fransız prodüksiyonu olacaktı,

ları seçmiş, efendim tercümeleti yapılsın diye. Listeye baktım. Turizm propagandası yapıyorlar. Türkün ne düşündüğünü alsettiren kitapları seçsene! İnşallah bundan sonra akallanıp seçerler."

Toplumun insana ettiği...

İkincisinden yaklaşık 30 yıl sonra gelen "Râna" da, yazarın diğer romanları gibi konusunu tarihten alan ama güncelliğini koruyan bir roman. Osmanlı'nın son, cumhuriyetin ilk dönemlerinde, "İki dünya arasında Râna'yı, yani annesini anlatırken, Türk kadınının yenedemediği mâkus talihini yazmış aslında: "Râna'nın aleyhinde kimse çalışmıyor, kimse kötülüğünü istemiyor ama öyle bir baskı var ki, o baskının içinde bunalıp gidiyor kızcağız. Bana, niye bunu yazdın? dediler. Bugün baktığımız zaman kadın selahiyetine, vaziyetine; muayyen bir seviyede ailelerde görüşler değişmiş ama birazcık aşağı indiğiniz zaman aynı şey mevcut. Anadolu'da, kızkardeşi bilmem kimle konuştu diye boğazını kesiyor, kurşun

yayımlanan romanın çevirisini beğenmemiş: "Okunur gibi değildi. Yeniden basılacağı çeviriyi baştan aşağı yapmak mecburiyetinde kaldım." Bir kitabın hem yazarı hem çevireni olunca mükemmeli bulmanın zor olduğunu söylüyor yazar. Yeni baştan yazar gibi çevirmeyi sevmediğini de... "Başkası yapsın, ben istemiyorum. Ben başka şeyden hoşlanıyorum; yeni baştan yazayım" diyor.

Kıbrıs sorununa edebi ilaç

İkinci romanı "Kılıç Uykuda Vurulur" için okuru fazla beklememiş. Gürmen, Ve zaten, Kıbrıs sorununa insanı bir ba-

Yunanlılar son dakikada yan çizdi. Kitap Kuzey'de satıldı. Güney'de ve Yunanistan'da çevrilmesi için geldiler, gittiler; basmadılar."

Halbuki edebiyatın onanıcı bir işlevi olduğunu düşünüyor Gürmen: "Bunun mümkün olduğu kadar diğer dillere çevrilmesi lazım. Fransa'da basıldı, iyi satıldı. 2004'te yeni baştan basıldı. Norveççeye çevrildi. Bizim memleketimizin, bilhassa Dışişleri'nin bunu yayması lazım. Elinde böyle bir mevzu var. Ve bu, tam hadisenin patladığı zaman yazılmış. Bunu kullanın. Niye kullanmıyorlar, anlamıyorum. Balıyorum Kültür Bakanlığı şu, şu kitap-

sıkıyor adam. Demek ki hâlâ böyle bir mantalite mevcut. Onun için bunu yazmayı bilhassa istedim."

Gürmen'in yapıları geçiş dönemlerinin, sancılı yılların romanları. Çünkü diyor Gürmen: "Şahsiyet o zaman meydana çıkıyor. Kahramanlar hep karışık, ümitsiz dönemde meydana çıkar. Toplumların kahramanları da kitabın kahramanları da. Râna'da ana temalardan biri, toplumun şahıs üzerindeki etkisi. Bunun tersi; Atatürk gibi bir adam olmak lazım ki toplumu etkileyebilesin. Herkes toplumu etkileyemez. Ana toplum, şahıs her zaman için etkiliyor. İyi veya kötü."